

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
завідувачу кафедри журналістики та філології
Садівничому Володимирі Олексійовичу

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філологічних наук, професора кафедри журналістики та філології
Жиленко Ірини Рудольфівни
на дисертаційне дослідження
Гайдур Наталії Михайлівни
**«Інтерпретаційна журналістика: структурний та
організаційний чинники»**,
подане до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 06 «Журналістика» за спеціальністю 061 «Журналістика»

Грунтовний аналіз дисертаційного дослідження Гайдур Н. М. «Інтерпретаційна журналістика: структурний та організаційний чинники», що представлено для захисту на здобуття ступеня доктора філософії на засіданні разової спеціалізованої вченої ради (спеціальність 061 Журналістика) у Сумському державному університеті, дає змогу зробити комплексний висновок щодо його актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

Ступінь актуальності теми дослідження.

Інтерпретаційна журналістика є важливою складовою, що виконує «просвітницьку» функцію у масмедіа загалом і вимагає більш чіткого й правдивого пояснення. Натомість засоби масової інформації часто звинувачують у необ'єктивності, приховуванні фактів, зволіканні у вирішенні нагальних питань, яких чекає суспільство. Дослідження інтерпретаційної журналістики, а саме структурний та організаційний чинники, є своєчасним у сучасному світі, де, крім традиційних ЗМІ, існують новітні технології, з'являються впливові журналістські практики, що мають як своїх прихильників, так і критиків. Цьому питанню й присвячене дисертаційне дослідження Наталії Гайдур, розроблене в

рамках теорії журналістики і в межах розуміння комунікації як практичної галузі. Аналіз інтерпретаційної журналістики у роботі було спрямовано на виокремлення проблем її сутності, семантики та структурно-організаційних аспектів функціонування. Саме таких розвідок бракує в теоретико-практичному сегменті соціальних комунікацій, тому тема дисертації Гайдур Н. М. є актуальною і затребуваною часом.

Новизна, достовірність та ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дослідженні.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Наталії Гайдур має переконливий характер. Вона зумовлена сучасним баченням проблеми інтерпретаційної журналістики. Дисертантка звернула увагу перш за все на епістемологію як базову основу інтерпретаційної журналістики. Дослідження Наталії Гайдур дало змогу переконатися, що результати впливу матеріалів ЗМІ на сприйняття аудиторією контенту з огляду на довіру користувачів до нього залежать від історичних та соціальних передумов інтелектуального розвитку аудиторії, а також від важливих для неї перспектив.

У дисертації уперше здійснено характеристику епістемології журналістики в системі соціальних комунікацій, означено епістемологічні засади істини та правди у ЗМІ, визначено семантику інтерпретаційної журналістики, а також виокремлено структурний та організаційний чинники обігу інтерпретаційного контенту в засобах масової інформації. До того ж у роботі удосконалено наукові підходи до визначення інтерпретації контенту як феномену соціальних комунікацій.

Здобувачка детально розглянула інтерпретацію контенту як феномену журналістики, подала стислу історіографію проблеми інтерпретаційної журналістики, проаналізувала семантику інтерпретаційної журналістики. У роботі з'ясовано, що інтерпретаційна журналістика розташована, певним чином, у точках перетину чистої думки журналіста і асептичною інформацією, а інтерпретаційний імператив необхідний для його здійснення через чесність у підходах до реалізації правдивого контенту.

У досягненні своєї мети – «здійсненні діахронного аналізу та розкритті структурних та організаційних чинників епістемологічних особливостей інтерпретаційної журналістики, як феномену соціальних комунікацій, який може бути концептуалізований як чинник постійного надання актуальної» (с. 18) – Гайдур Н.М. успішно розв'язує низку конкретних завдань, вирішення яких засвідчує серйозну теоретичну підготовку здобувачки, уміння синтезувати напрацювання попередників, критично їх осмислювати і при цьому вибудовувати власну концепцію дослідження.

Імпонує потужний науковий інструментарій. Наталія Гайдур застосувала загальнонаукові методи, серед яких провідне місце посідають синергетичний підхід до визначення ролі й місця інтерпретаційної журналістики в соціально-комунікаційних процесах, аналітико-синтетичний метод, метод історичного аналізу, аналітичний та індуктивний методи, що дозволили обґрунтувати існуючі погляди на проблему інтерпретаційної журналістики.

Робота структурована на три розділи, кожен з яких присвячений вивченню того чи іншого аспекту досліджуваної теми. У Першому розділі, «Теоретико-методологічні засади та джерельна база дослідження епістемології журналістики», детально вивчено епістемологію журналістики в системі соціальних комунікацій, особливості концепту епістемології журналістики та епістемологічні засади істини та правди у ЗМІ.

Цілком справедливими є висновки щодо помилковості вислову «журналістика – це четверта влада», бо, на думку дисертантки, «засоби масової інформації реально ніколи не керували політичною системою демократичного суспільства» (с. 75). Щодо вивчення епістемологічних засад істини та правди у засобах масової інформації, погоджуємося, що результати впливу матеріалів ЗМІ на сприйняття аудиторією контенту з огляду на довіру аудиторії до цього контенту залежать як від історичних та соціальних передумов розвитку аудиторії, так і від перспектив, які є важливими для аудиторії (с. 76–77).

Другий розділ, «Діахронний аналіз інтерпретаційної журналістики», розглядає інтерпретацію контенту як феномена журналістики, досліджує

історіографію проблеми. Заслужують на увагу питання, викладені у підрозділі «2.3. Семантика інтерпретаційної журналістики», у якому дисертантка слушно ставить запитання, як змінюється сенс журналістики з часом і як відбувається важливість семантичної побудови контрацептивної формули журналістської концепції взагалі, і крок за кроком підводить до цікавих висновків, виокремлюючи способи, завдяки яким можна досягти розуміння.

У Третьому розділі, «Структурні та організаційні аспекти інтерпретаційної журналістики», вивчаються структурний та організаційний чинники обігу інтерпретаційного контенту в засобах масової інформації. Слушними видаються запропоновані Наталією Гайдур три фактори співвідношення читання друкованих засобів масової інформації та перегляду електронних та інтернет-ЗМІ. Вартими уваги є й дискусійні питання щодо домінування електронних чи друкованих ЗМІ, їхніх власників, свободи засобів масової інформації в Україні.

Наталія Гайдур доцільно й аргументовано для підтвердження своїх думок наводить приклади з історії журналістики: випадок, вміщений на сторінках американської газети *Publick Occurrences* (с. 67), історію Вотергейтського скандалу та Бена Бреддлі, головного редактора газети *The Washington Post* (с. 72), залучення відомих представників Нью-Йоркського світу Джозефа Пулітцера і Вільяма Герста (с. 86-87), приклади газетних нововведень Нью-Йорку 1930-х рр. (с. 93), інтерпретаційний успіх журналу *Time*, завдяки використанню жанру есею (с. 94) тощо.

Імпонує ерудиція дисертантки, її знання теоретичних і методологічних засад журналістикознавства у поєднання з медійними практиками, що придало неабиякої цінності роботі.

Приємно вражає теоретико-методологічне підґрунтя дисертації, у якій ретельно опрацьовано та вдумливо осмислено величезний масив наукової літератури зарубіжних і вітчизняних дослідників медіагалузі. У пригоді дисертантці стали теоретичні дослідження концепту епістемології провідних учених (М. Бутиріної, В. Владимірова, С. Квіта, М. Комової, К. Кнапського, Б. Порксена, В. Ріверса та ін.).

З огляду на зазначене, структура й обрані теоретико-методологічні підходи дослідження не викликають заперечень. Вони є свідченням достовірності та глибокого ступеня обґрунтованості наукових положень.

Робота Гайдур Наталії логічно побудована й структурована таким чином, що забезпечує повне та всебічне розкриття теми.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Дисертація має безперечне теоретико-практичне значення. Отримані результати можуть активно використовуватися в навчальному процесі під час підготовки студентів журналістських спеціальностей у межах як обов'язкових навчальних дисциплін, так і вибіркового спецкурсу. Результати дослідження, запропоновані Гайдур Наталією, доречно екстраполювати у практичну медіадіяльність, що, безсумнівно, допоможе медійникам у створенні правдивого журналістського контенту, який впливатиме на аудиторію у царині авторського тлумачення подій. Окремі положення дисертаційного дослідження можуть бути використані при створенні навчально-методичних праць – підручників, посібників, що є свідченням теоретичної значущості одержаних результатів.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації викладено у 9 наукових працях, з яких 5 статей у вітчизняних фахових збірниках і журналах (одна у співавторстві), стаття у виданні, внесеному до міжнародних наукометричних баз (у співавторстві), ще стаття в іноземному виданні (у співавторстві), 2 тези доповідей на Міжнародній науковій та Міжнародній науково-практичній конференціях, які відображають результати дисертаційного дослідження. Це підвищує загальну цінність роботи, зокрема, зміцнює наукову базу дослідження, доводить актуальність представленої дисертації для власне журналістикознавства та міждисциплінарного академічного дискурсу, поширення культури якості журналістської діяльності.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (протокол перевірки

роботи на плагіат системою Unicheck від 25.11.2022 р.). Дисертація Наталії Гайдур містить посилання на згадані в тексті джерела інформації, у випадку використання тверджень, розробок, відомостей та ідей інших дослідників дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Усі посилання оформлені коректно та не мають ознак плагіату.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертація Гайдур Н. М. заслуговує на усіяку підтримку, але, як будь-яке дослідження молодого науковця, містить полемічні моменти й породжує питання, більшою мірою дискусійного характеру:

1. Акцентуючи на розчаруванні деяких журналістів у своїй професії, що призвело до актуалізації журналістської практики, яка виходить за межі певних норм та цінностей «об'єктивності» та «нейтральності», притаманних так званій традиційній журналістиці, до того ж посиляючись на позиції науковців щодо концепції *об'єктивності* (Карл Кнапског, Ерік Севарейд, Конча Фагоага, Мітчел В. Шернлі, Мілс Чарлз Райт та ін.), здобувачка слушно запропонувала «альтернативну концепцію праксису «сильній об'єктивності», однак хотілось би почути коментар стосовно цього питання.
2. Імпонує залучення досліджень соціолога П'єра Бурдьє до медійної сфери, зокрема праці «Правила мистецтва. Буття і будова літературного поля» (с.125–126). Натомість основний пункт його теорії стосується аналізу впливу телебачення. Бурдьє показав, що телевізійні програми організовані в такий спосіб, що вони цензурують спроби критики панівного порядку; також науковець займався темою маніпулятивних технологій. Тож варто звернути увагу на медіатеорію Бурдьє, який, на думку здобувачки, «не розроблював теорію конкретного медіасередовища» (с. 126).
3. Продовжуючи думку про теорії Бурдьє, зауважимо, що одне з його положень торкається розгляду культури як системи *символів* і значень. Журналістика як частина культури теж чекає детального вивчення її з

точки зору семіотики як інструменту розкодування змістів, що несуть нам дискурси медіакультури. На цьому наполягають дослідники У. Еко, Г. Почепцов, М. Бутиріна, А. Акайомова, Н. Зражевська. Якою мірою можна залучити семіотичні підходи до інтерпретаційної журналістики?

4. Як нова реальність сучасності, про яку в дисертації згадується на с. 26 («... у відносинах з цією новою реальністю деформуються суспільні погляди, суспільні знання, відчувається домінація бодрійярівського гіперреалізму, неправдивого образу дійсності, нав'язаний нереальним, віртуальним (у широкому сенсі цього значення) світом засобів масової інформації») вплине на інтерпретаційну журналістику?
5. До нумерації посилань у тесті вкралася прикра технічна помилка, що свідчить про невідповідність посилань: Замість вказаної на с. 90 книги під номером 160 «Відповідальність у сфері масової комунікації» В. Ріверса та В. Шрамма, у списку джерел бачимо іншу: 160. Schudson M. Four Approaches to the Sociology of News... (Шудсон М. Чотири підходи до соціології новин); замість 103. Bertalanffy von L. General System Theory – у роботі позначене як 106 (с. 90) та ін.
6. Правопис деяких слів згідно з новими правилами 2019 р. має виглядати так: масмедіа (с. 30, 35, 47 та ін.), медіапослуга (с. 46).

Однак висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Загалом дисертація Гайдур Наталії є актуальним дослідженням. Робота виконана на високому науковому рівні, містить важливі теоретичні положення та має практичне значення. Перед нами індивідуальна, оригінальна, ретельно продумана, теоретично умотивована дослідницька позиція, яка має право на своє місце в сучасній сфері соціально-комунікаційних досліджень.

На підставі зазначеного вважаємо, що дисертація Гайдур Наталії Михайлівни «Інтерпретаційна журналістика: структурний та організаційний чинники» за своїм науковим рівнем, актуальністю виконаних досліджень,

практичним значенням, обсягом й оформленням цілком відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 06 «Журналістика» зі спеціальності 061 «Журналістика».

Рецензент:

**доктор філологічних наук,
професор кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету**

І. Р. Жиленко

